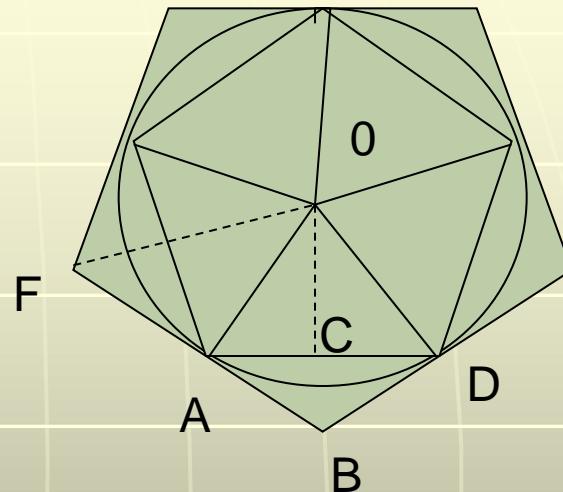
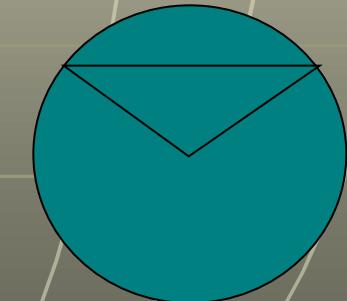
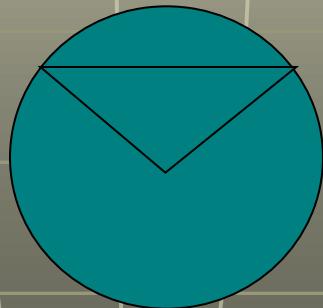
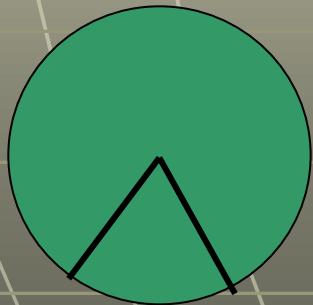
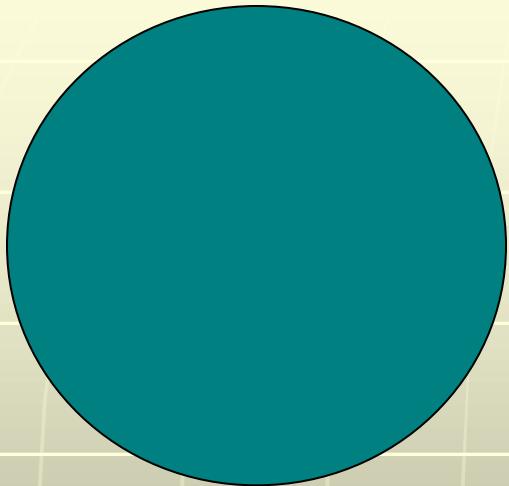

Mavzu: Aylana jismlari

AYLANA

- AYLANA *NUQTALARIDAN* UNING
MARKAZIGACHA *MASOFA*
AYLANANING RADIUSI
DEYILADI.
- AYLANA *NUQTASINI* UNING
MARKAZI BILAN *TUTASHTIRUVCHI*
HAR QANDAY KESMA HAM RADIUS
DEYILADI.

- *AYLANANING IKKITA NUQTASINI TUTASHTIRUVCHI KESMA VATAR DEYILADI.*
- *AYLANA MARKAZIDAN O'TUVCHI VATAR DIAMETR DEYILADI.*
- *1- RASMDA BC-VATAR AD-DIAMETR*

Doiraning yuzi

- Agar berilgan figurani o'z ichiga oluvchi sodda figuralar va berllgan figuraning ichida yotuvchi sodda figuralar mavjud bo'lsa va sodda figuralar S dan istagancha kam farq qiluvchi yuzaga ega bo'lsa, berilgan figura S ga teng yuzga ega bo'ladi.
- Tekislikning berilgan nuqtasidan berilgan masofadan katta bo'lмаган masofada yotuvchi barcha nuqtalardan iborat figura *doira* deb aytiladi.

- Bu nuqta *doiranining markazi* deyiladi, berilgan masofa esa *doiranining radiusi* deyiladi. Doiranining chegarasi aylanadan iborat bo'lib, bu aylananing markazi va radiusi doiranining markazi va radiusidir.
- *Doiranining yuzi uni chegaralovchi aylana uzunligi bilan radiusi ko'paytmasining yarmiga teng.*

- ***Doiraviy sektor*** deb doiraning mos markaziy burchagi qismiga aytiladi.

- ***Doiraviy sektorning yuzi***

$$S = \frac{\pi R^2}{360} \alpha$$

- ***formula bo'yicha hisoblanadi,*** bunda R-doira radiusi, a esa mos markaziy burchakning gradus o'lichovi.

- Doira bilan yarim tekislikning umumiy qismi doiraviy segment deyiladi. Yarim doiraga teng bo'Imagan segmentning yuzi formula bo'yicha hisoblanadi, bunda a-shu doiraviy segment yoyini o'z ichiga olgan markaziy burchakning gradus o'lchovi, esa uchlari doira markazi bilan tegishli sektorni chegaralovchi radiuslar oxirlaridsn iborat uchburchakning yuzi.

$$S = \frac{\pi R^2}{360} \alpha \pm S_{\Delta}$$

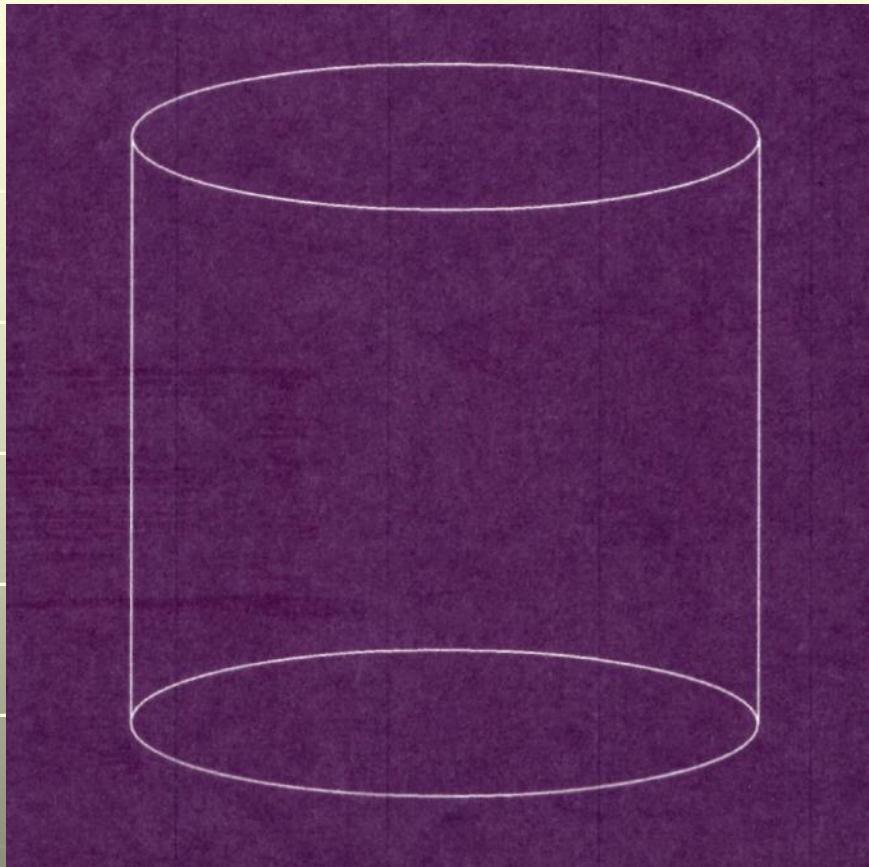
- “-” ishorani $\alpha < 180^\circ$
bo’lganda,
- “+” ishorani $\alpha > 180^\circ$
bo’lganda
olish kerak.

SUNDR

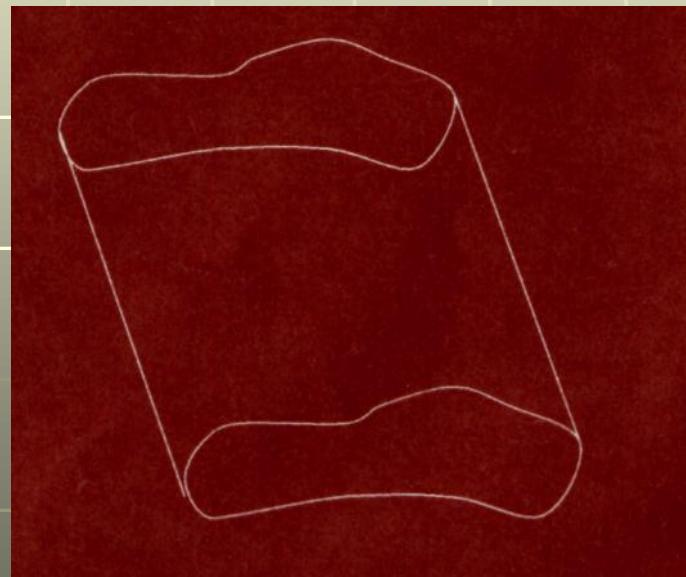
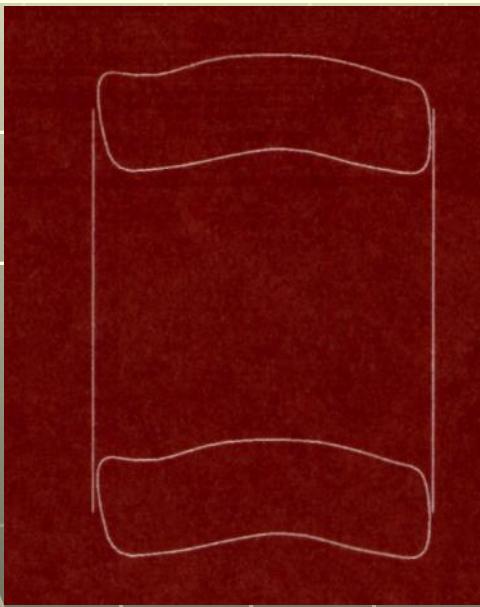
Ta'rif. Silindrik sirt ikkita o'zaro parallel tekislik bilan kesilganda hosil bo'lgan jism silindr deyiladi.

Parallel kesimlar silindrning asoslari: ular orasidagi masofa uning balandligi deyiladi.

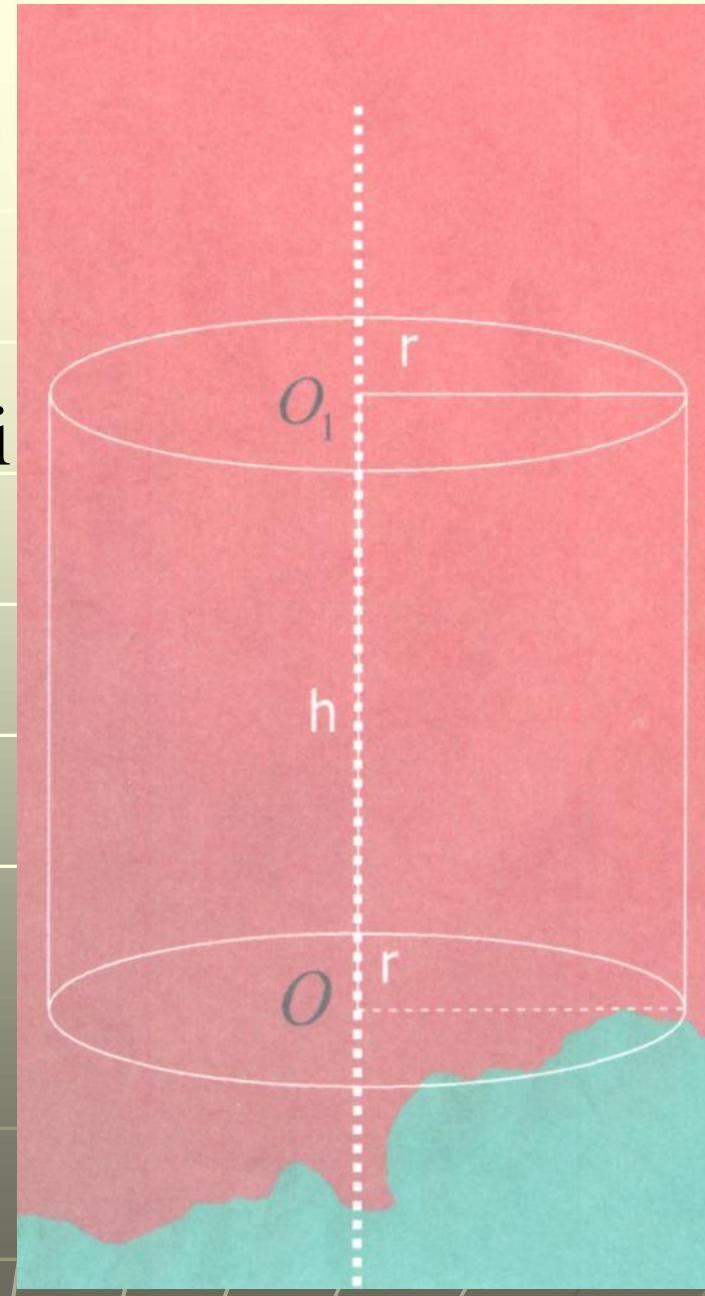

Ta’rif. Silindrning yasovchisi asos tekisligiga perpendikulyar bo’lsa u to’g’ri silindr deyiladi, aks holda og’mal silindr deyiladi.

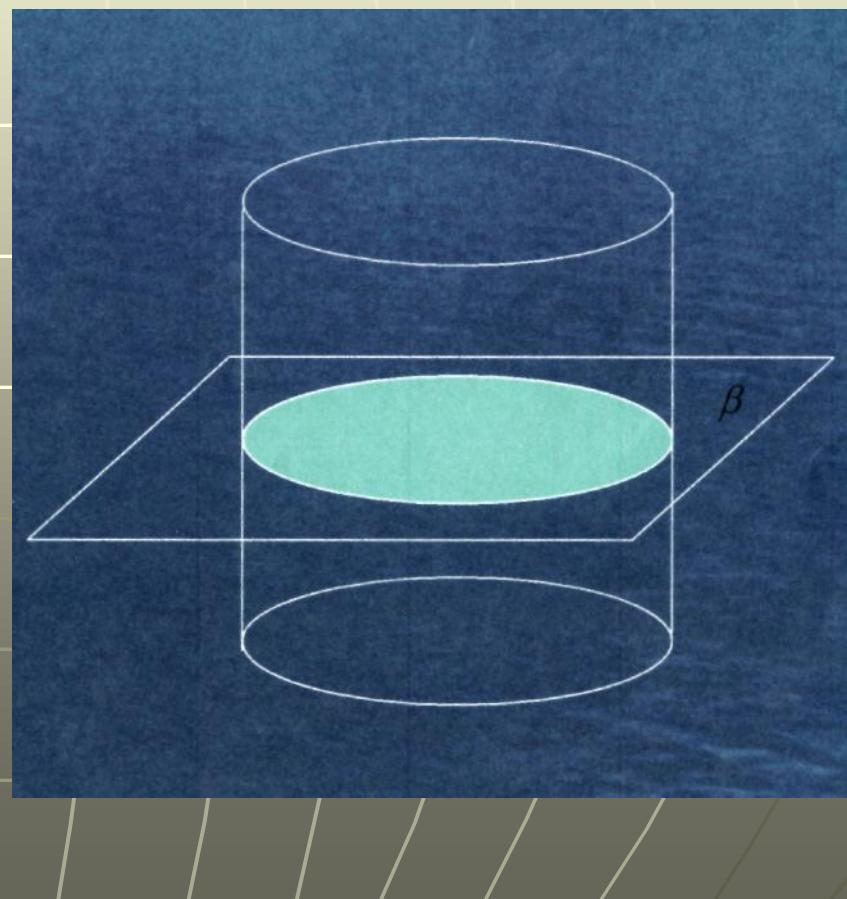
Silindr asosining radiusi silindrning radiusi deyiladi. Silindr asoslari orasidagi masofa silindrning balandligi deyiladi.

Asoslarining markazidan o'tuvchi to'g'ri chiziq silindrning o'qi deyiladi. Bu o'q yasovchilarga parallel bo'ladi.

Teorema: Silindr asosi tekisligiga parallel tekislik uning yon sirtini asos aylanasiga teng aylana bo'yicha kesadi.

Isboti. β - silindrning asos tekisligiga parallel tekislik bo'lsin. β tekislikni silindrning asos tekisligi bilan ustma-ust tushiruvchi silindr o'qi yo'nalishidagi parallel ko'chirish yon sirtning β tekislik hosil qilgan kesimini asos aylanasasi bilan ustma ust tushiradi.
Teorema isbotlandi.

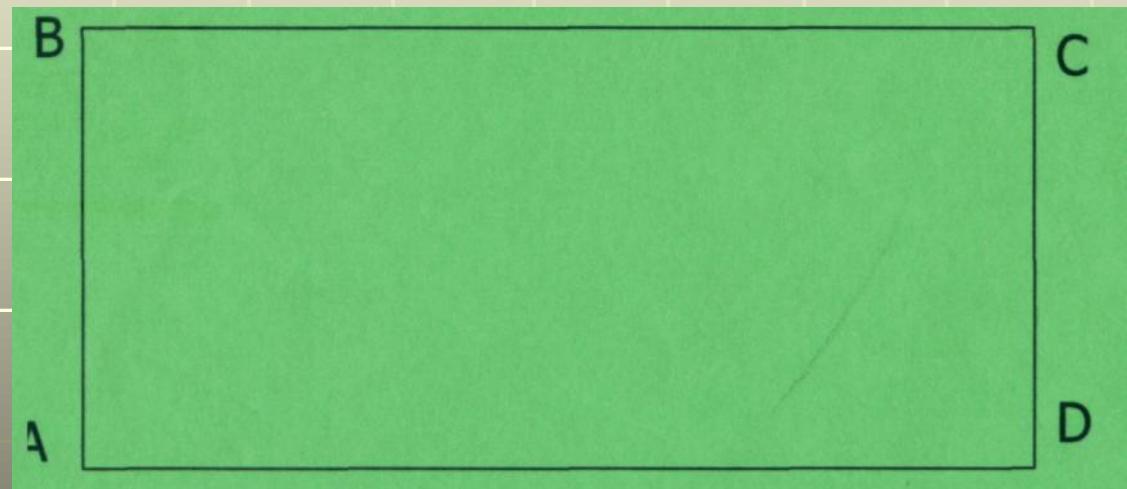

Silindr yon sirtining yoyilmasi to'g'ri
to'rtburchakdan iborat bo'lib, uning bir
tamoni balandlikka va ikkinchi tamoni
silindr asos aylanasining uzunligiga teng.

$$AB = H$$

$$BC = 2\pi R$$

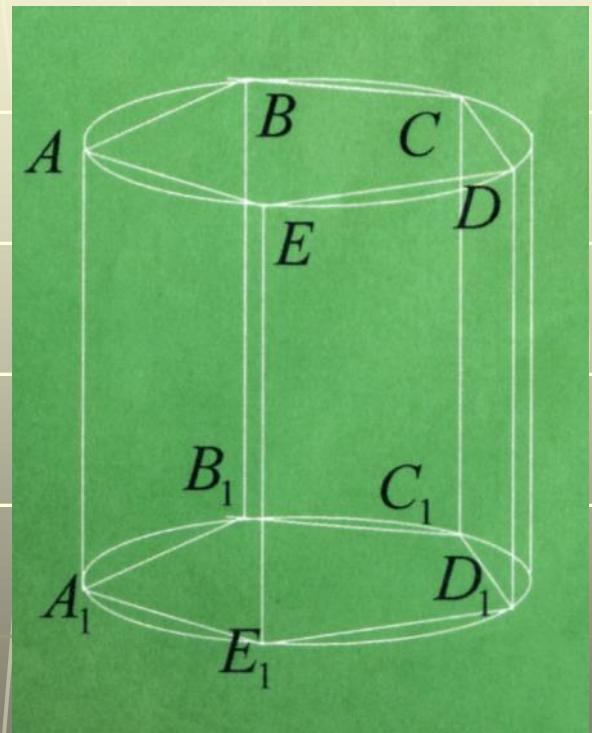
$$S = 2\pi RH$$

Ichki chizilgan va tashqi chizilgan prizmalar.

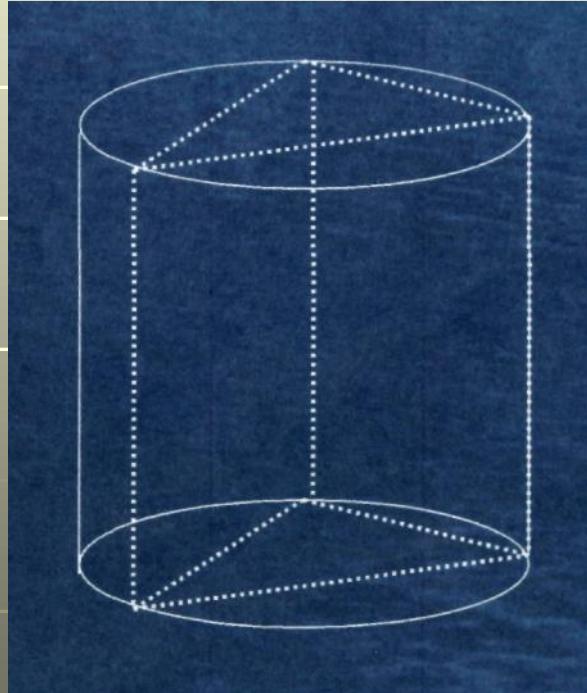
Silindrga ichki chizilgan prizma
deb shunday prizmaga
aytiladiki, unda silindr
asoslarining tekisliklari prizma
asoslarining tekisliklari,
silindrning yasovchilarini
prizmaning yon qirrqlari bo'ladi.

AA_1 , BB_1 , CC_1
 DD_1 , EE_1 - qirralari

Har qanday to'rtburchakli to'g'ri prizmani silindrga ichki chizish mumkin emas, faqat ichki chizilgan prizmaning asosining qarama-qarshi burchaklarning yig'indisi 180 ga teng bo'lgan to'rtburchak bo'lishi mumkin.

Har qanday uchburchakli prizmani silindrga ichki chizish mumkin emas, faqat uchburchakli to'g'ri prizmani ichki chizish mumkin.

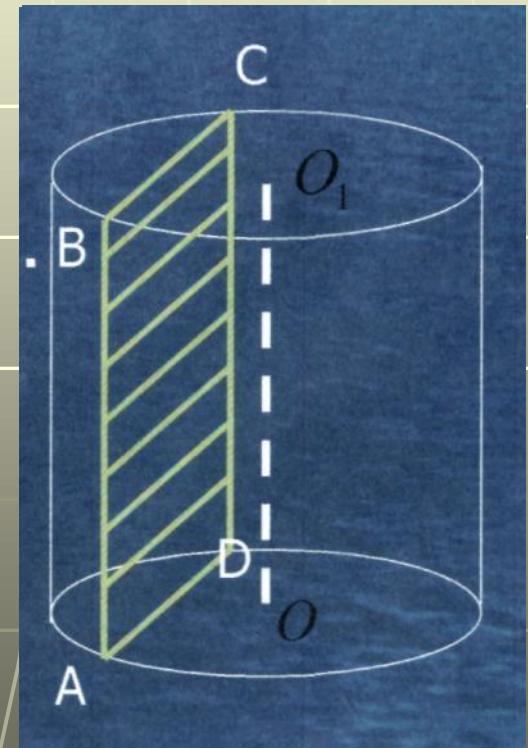

Silindrning tekisliklar bilan kesimlari.

Silindrni uning o'qiga parallel tekislik bilan kesimi to'g'ri to'rtburchak bo'ladi.

Uning ikki tamoni silindrning yasovchilari, qolgan ikki tamoni esa asoslarining parallel vatarlaridir.

$$S_{kesim} = AB * BC$$

Silindrga urinma tekislik deb
silindrning yasovchisi orqali
o'tuvchi va bu yasovchini o'z
ichiga olgan o'q kesim
tekisligiga perpendikulyar
tekislikka aytiladi.

